

Zpráva o realizaci Záchranného programu hořečku nahořklého (*Gentianella amarella*) a hořečku drsného Sturmova (*Gentianella obtusifolia* ssp. *sturmiana*) v České republice v roce 2023

V následujícím přehledu jsou uvedeny aktivity realizované v rámci ZP v roce 2023. Vyhodnocení realizačního projektu záchranného programu pro hořeček nahořklý a hořeček drsný Sturmův byl vypracován v rámci projektu PROSPECTIVE LIFE (LIFE22-IPN-CZ-PROSPECTIVE-LIFE/101104621), souboru aktivit WP4.

V roce 2023 byla opatření kapitoly Péče o biotop hrazena z různých finančních zdrojů, a to dotačních nástrojů POPFK, NPO-POPFK, PPK, MaS, OPŽP a LIFE. Využívány byly rovněž rozpočty krajů a měst. Financování managementu lokalit zajišťované AOPK ČR je shrnuto v tabulce č. 1. AOPK ČR v různé míře zajišťovala v loňském roce péči o 37 lokalit obou taxonů. Zdroje financování všech lokalit jsou shrnuty dále viz tab. č. 2 a 3.

Na realizaci ZP se podílí celá řada subjektů. Zadavateli managementových prací jsou tyto subjekty: AOPK ČR - RP SCHKO České středohoří, RP Střední Čechy, RP SCHKO Kokořínsko – Máchův kraj, RP Východní Čechy, RP SCHKO Bílé Karpaty, RP SCHKO Český les, RP Jižní Čechy, RP Jižní Morava, RP Liberecko, RP SCHKO Žďárské vrchy, RP Olomoucko, RP SCHKO Slavkovský les, Správa NP a CHKO Šumava, Magistrát hlavního města Prahy, Městský úřad města Sušice, Magistrát města Kladna, KÚ Ústeckého kraje, KÚ Středočeského kraje, KÚ Pardubického kraje, KÚ Plzeňského kraje, KÚ Jihočeského kraje, KÚ Kraje Vysočina a KÚ Zlínského kraje.

Celorepublikový monitoring dle záchranného programu provedla ZO ČSOP Silvatica, RNDr. Jiří Brabec.

3.1 Péče o biotop

Péči o biotop je nezbytné přednostně zajistit na prioritních lokalitách. Žádoucí je také zajistit péči na neprioritních lokalitách, zejména tam, kde byly kvetoucí hořečky zaznamenány alespoň jednou v posledních pěti letech. Každý rok bez managementu významně snižuje možnost regenerace hořečků ze semenné banky.

Rok 2023 byl třetím rokem realizace záchranného programu. Za tu dobu se téměř na všech lokalitách podařilo navázat spolupráci mezi pracovníky státní ochrany přírody, nevládními neziskovými organizacemi, vlastníky a nájemci pozemků. Na řadě lokalit, které jsou součástí zvláště chráněných území, péče probíhala již v minulosti, nyní je s ohledem na záchranný program podrobněji vyhodnocována a plánována. Na mnohých lokalitách zejména ve volné krajině, které byly dlouhodobě neobhospodařovány, byl management zahájen. Za toto krátké období byl učiněn velký posun v péči o lokality, zejména pokud jde o lokality hořečku nahořklého. Nicméně ve zkvalitňování péče je nezbytné nadále pokračovat.

Tradičně optimální péče probíhá například na lokalitách v oblasti PR Opolenec, PP Jaroškov a Hartmanice. Management zde provádí ZO ČSOP Šumava, která má bohaté zkušenosti díky záchrannému programu pro hořeček mnohotvarý český.

Za velmi podařené je ale možné označit zásahy na dalších lokalitách, Za všechny můžeme uvést například jedinou lokalitu na území Hlavního města Prahy – Holyně, bývalý lom Kukačka, který má v péči AOPK ČR RP Olomoucko nebo řadu lokalit v Polabí ve správě AOPK ČR RP SCHKO Kokořínsko – Máchův kraj.

Hořeček nahořklý

Hospodaření různé kvality bylo v roce 2023 prováděno na 48 prioritních lokalitách hořečku nahořklého, 3 lokality zůstaly bez zásahu.

Co se týká 9 neprioritních lokalit hořečku nahořklého, hospodaření probíhalo na 7 z nich. Na zbývajících dvou tj. lokalitách č. 28 Rok u Sušice, nebezpečná lesní cesta a č. 67 Kouty nad Desnou, Červenohorské sedlo, ve strhu cesty na JV svahu mezi chatou Jesenka a okrajem sjezdovky nebyl proveden žádný zásah. Zároveň byly objeveny 2 zcela nové lokality hořečku nahořklého, které byly zařazeny mezi neprioritní. Jedná se o lokality č. 74 Bříství, stráž na S svahu návrší Horky a č. 75 Nové Údolí, lem pastviny u pískovny, ca 850 m n. m. Lokalita č. 74 se nachází v blízkosti lokality č. 10. Dosavadní péče probíhala bez ohledu na fenologii hořečků. Od roku 2024 je předjednaná péče v souladu se záchranným programem. Lokalita č. 74 vznikla záměrným výsevem.

Hořeček drsný Sturmov

Z 9ti živých lokalit hořečku drsného Sturmov byla různá forma obhospodařování v roce 2023 provedena na 7 lokalitách. Na zbývajících 2 neprobíhal žádný management (na lokalitě č. 10 jsou opatření předjednána na rok 2024 a na neprioritní lokalitě č. 3 jej nelze realizovat – nachází se uvnitř oploceného areálu).

Na některých lokalitách obou taxonů se dosud nepodařilo odpovídající péči dohodnout s vlastníky resp. nájemci pozemků a přesto, že pozemky jsou obhospodařovány, péče není v souladu se záchranným programem a pro hořečky je nevhodná. Jako příklad mohou být uvedeny lokality, kde probíhá prakticky celosezónní pastva - lokalita hořečku nahořklého č. 1 Hrádek u Loun, SZ suťové svahy v údolí Hrádeckého potoka nebo lokalita hořečku drsného Sturmov č. 8 Toužim, okraj pastviny u vrbových porostů na JV břehu Nového dolního rybníka.

Detailní přehled **realizovaných opatření, zhodnocení stavu biotopu a návrh managementu pro následující období** je uveden v příloze č. 1 Monitoring populací a stavu lokalit hořečku nahořklého (*Gentianella amarella*) a hořečku drsného Sturmov (*Gentianella obtusifolia* subsp. *sturmiana*) za rok 2023, zpracované ZO ČSOP Silvatica, J. Brabcem.

3.1.1 Seč

Seč je nutno provádět podle typu porostu a dostupnosti lokality ručně nebo jakoukoli k tomuto účelu používanou mechanizací. Senoseč (první seč) na lokalitách hořečků provádíme v období od poloviny května do přelomu května/června, v odůvodněných případech do 15. června. Podzimní seč provádíme až v období po 15. říjnu (v některých letech hořečky semení již na přelomu IX/X, jindy až začátkem XI). Termíny seče, rozsah a její frekvenci (2x ročně, 1x ročně, seč jedenkrát za dva či více let) je nutno stanovit na lokalitách podle typu porostu, nárůstu biomasy v sezóně apod. Seč je nutné provádět na nízké strniště, biomasu ideálně usušit na místě a pečlivě vyhrabat a z lokality odstranit. Bližší informace jsou uvedeny v záchranném programu.

Seč byla realizována na 47 prioritních, na 7 neprioritních lokalitách hořečku nahořklého a dále na 6 lokalitách hořečku drsného Sturmova. Seč je jednoznačně nejběžnější opatření a výrazně převažuje nad pastvou, kterou je možné základní management travních porostů alternovat. Z výsledků monitoringu vyplývá, že obdobně jako u záchranného programu pro hořeček mnohotvarý český, dochází v praxi u nového záchranného programu pro hořečky k obdobným nepřesnostem v managementu. Opomineme-li samotnou absenci opatření, pak zcela zásadní je seč mimo doporučený harmonogram vyplývající ze záchranného programu nebo ještě lépe každoročního monitoringu, kde jsou opatření stanovena pro každou lokalitu individuálně, viz příloha č. 1. Vlivem špatného načasování může dojít k poškození hořečků v období jejich dlouhivého růstu, období kvetení a zrání semen. Častou příčinou je fenologický posun hořečku. Dalším možným nedostatkem je absence druhé seče, u které je však nutné zhodnotit aktuální stav a úživnost konkrétní lokality. Dále je nezbytné management realizovat na co největší ploše lokality, nejen v bezprostředním okolí populace a optimálně respektovat vymezení lokalit v záchranném programu viz příloha č. 6 ZP.

Příkladem nevhodného načasování seče celých lokalit mohou být např. lokality GA č. 4 Nové Strašecí, Libeňská obora, PR Louky v oboře Libeň, na SSV svahu v bývalé třešňovce, č. 26 Horní Němčí, PR Drahy, travnaté části rezervace nebo neprioritní lokality č. 29 Sušice, okraj louky na SSZ svahu kóty Žižkův vrch a č. 72 Kouty nad Desnou (okres Šumperk): Červenohorské sedlo, horní část černé sjezdovky na severoseverovýchodních svazích Velkého Klínovce. Rozšíření managementu na větší plochu příp. zahrnutí dalších mikrolokalit hořečků do managementu by bylo žádoucí na lokalitách GA č. 31 Hejná u Horažďovic, ochranné pásmo PR Pučanka, na SSV orientované stráni při kraji lesa, č. 45 Střemy, S orientovaná úvozová cesta na okraji louky, č. 70 Nedomice, hřbet Cecemín, ZSZ svah pod cestou a č. 71 Brumov, louka na severních svazích kopce Vršky u obce Osiky, stejně tak i na neprioritních lokalitách GA č. 39 Onšovice, PP Háje, zčásti zalesněný a zčásti holý vršek v polích a č. 53 Číchov u Brtnice, PP Jalovec, spodní část sjezdovky Na Jalovci.

3.1.2 Pastva

Optimální je pastva ovcí a koz, možná je rovněž pastva skotu či koní. Pastva jako základní prostředek péče o lokalitu je pastva rotační. Jako ideální se jeví intenzivnější vypasení lokality během kratší doby (cca 14 dní až měsíc), možno i opakovaně, vždy v termínu nejpozději do 15. června. Max. podíl nedopasků po jarní pastvě činí 20 %. Podzimní pastva probíhá v období po 15. říjnu. Výsledný porost obsahuje do 10% nedopasků, je mezernatý, bez staříny, plsti a mechorostů. Pokud tohoto stavu není pastvou docíleno, je nezbytné provést seč nedopasků a výhrab lokality. Cílem je zejména odstranění nadzemní biomasy, nikoli výrazná disturbance porostu. Pro pastvu jako doplňkový prostředek platí obdobná pravidla, jako pro pastvu základní viz výše. Lze ji kombinovat se sečí nebo ji využít na lokalitách, které nevyžadují pravidelnou každoroční péči. Bližší informace jsou uvedeny v záchranném programu.

Pastva byla realizována na 5 prioritních lokalitách hořečku nahořklého a na 3 lokalitách hořečku drsného Sturmova. Paseno a přepásáno tedy bylo jen velmi málo lokalit. Na dvou lokalitách probíhá prakticky celosezónní pastva řízená vlastníkem/nájemcem, jak je uvedeno výše. Na lokalitě GS 6 Bražec, balvanitá pastvina na S svazích nad rybníky na Bochovském potoce a jedné lokalitě GA č. 26 Horní Němčí, PR Drahy, travnaté části rezervace byla pastva v loňském roce zaštiťována ochranou přírody, ale rovněž probíhala v době, kdy to pro hořečky vhodné nebylo.

Vyhodnocení managementu jako nedostatečného nebo nevhodného z důvodu pastvy lze v zásadě shrnout do dvou bodů: 1) nevhodná intenzita (nízká nebo naopak přílišná) – pastva musí být natolik intenzivní, aby narušila souvislost travního drnu a zároveň odebrala biomasu a netvořila se tak vrstva stařiny a mechů; 2) nevhodné načasování, přičemž pravidla jsou shodná s načasováním sečí. Nežádka se také stává, že lokality hořečků bývají neřízeně přepaseny dobyt看, který se nachází na vedlejších plochách. Dochází tak k poškození rostlin v nevhodnou dobu.

3.1.3 Vyhrabávání, vláčení a jiné narušování drnu

Opatření lze provést buď v předjaří v termínu od roztátí sněhu do 20. dubna, nebo po podzimní seči s odstraněním biomasy, tj. v termínu cca od druhé poloviny října do zámrazu. Pokud nebude na podzim prováděna seč nebo pastva a bude naplánováno vyhrabávání a narušení drnu, je možné jej provést pouze v předjarním termínu! Výhrab (bránami, vertikutátorem, vertikutačními nebo železnými hráběmi) musí odstranit stařinu, zplstnatělou biomasu a do velké míry i nárůst mechorostů a vytvořit v porostu malé mezery (gapy) „holé“ země (až do velikosti cca 10–20 cm × 10–20 cm). Veškerý vyhrabaný či vyvláčený materiál je nutné z lokality odstranit. Intenzita a frekvence opatření závisí na typu vegetace, nárůstu a zapojení biomasy v daném roce a pravidelnosti obhospodařování. Obecně platí, že ve vlhčích či mezičtějších porostech je nutné provádět opatření častěji (každoročně až jedenkrát za dva roky), v sušších porostech pak méně často (cca jedenkrát za tři roky). Toto opatření je také vhodné jako následné po jakémkoli asanačním opatření. Kvalita a intenzita tohoto opatření je nejdůležitějším prvkem v péči o většinu typů biotopů všech našich hořečků. Zároveň může při jeho nesprávném provedení dojít k masivní ztrátě semen z horečkové půdní semenné banky. Je proto ideální opatření pro danou lokalitu konzultovat s autorem ZP.

Opatření bylo realizováno na 30 prioritních a 4 neprioritních lokalitách hořečku nahořklého a na 5 lokalitách hořečku drsného Sturmova. Nejčastějšími použitými prostředky jsou hrábě (železné, vertikutační), vertikutátor, brány, na některých lokalitách byl loni popř. též v předchozích letech použit kartáčový zametač. Metody a frekvenci narušování drnu je nutné posuzovat individuálně pro každou lokalitu. Velmi častou chybou je nízká intenzita narušování drnu, které nezajistí úplné odstranění mechu a vrstvy stařiny popř. absence opatření jako takového. V některých případech by bylo vhodné zásahem ošetřit větší plochy. Po zkušenostech se záchranným programem pro hořeček mnohotvarý český je zřejmé, že zajistit toto opatření v odpovídající kvalitě je velmi náročné – opatření je nákladné, ale zejména je zde kladen velký nárok na pečlivost zhotovitelů, kteří ne vždy jsou schopní dosáhnout cílového stavu.

Na řadě obhospodařovaných lokalit byl výhrab provedený kvalitně a pečlivě, některé by zasloužily zásah větší intenzity, jako např. lokalita GA č. 51 Zvole, opuštěný vápencový lom či lokality v oblasti Kovářské č. 61 – 63. Rozšířit plochu výhrabu by bylo vhodné např. na lokalitě GA č. 52 Trhonce, starý vápencový lom u silnice či GS č. 5 Černošín, PR Pod Volfštejnem, S část louky pod Vlčí horou. Opatření by bylo vhodné zařadit do managementu lokalit GA č. 4 Nové Strašecí, Libeňská obora, PR Louky v oboře Libeň, na SSV svahu v bývalé třešňovce, č. 26 Horní Němčí, PR Drahy, travnaté části rezervace, č. 58 Javorník nad Veličkou, polní cesta a přilehlé meze nad pastvinou, č. 59 Nová Lhota u Velké nad Veličkou, staré polní cesty a trávníky v okolí křižovatky polních cest a na lokality č. 65 a 66 na Červenohorském sedle nebo lokalitě GS č. 6 Bražec, balvanitá pastvina na S svazích nad rybníky na Bochovském potoce.

3.1.4 Asanační opatření

Odstranění náletových dřevin je možné provádět téměř kdykoli během roku (ideálně samozřejmě na podzim), protože se realizuje většinou v části lokality, kde nehrozí poškození rostoucích hořečků. Menší nálet stromů či menší křoviny lze vytrhávat, ostatní dřeviny je nutné kácet. Pařezy po vykácení lze následně ošetřit herbicidem (pokud k tomu budou vhodné podmínky), aby bylo zamezeno obrůstání. Při kácení dřevin, u kterých nehrozí masivní zmlazování, je vhodné též uvažovat o vyfrézování pařezů, aby plocha mohla být do budoucna jednodušeji obhospodařovaná. Po odstranění dřevin je vhodné provést srovnání plochy, její vyvláčení (vyhrabání) s odstraněním stařiny, plsti a mechorostů. Bližší informace jsou uvedeny v záchranném programu.

V loňském roce byly asanační práce provedeny na 4 prioritních lokalitách GA. V zásadě se jednalo o redukci dřevin. Na některých lokalitách, kde již byly práce započaty např. v PP Žerka (lokality GA č. 42 a 43), je žádoucí v nich dále pokračovat. Na jiných lokalitách, jak vyplývá ze zprávy o monitoringu, by bylo vhodné práce zahájit. Zásah většího rozsahu by bylo vhodné co nejdříve provést na lokalitě GA č. 48 Vlčí Pole, stará úvozová cesta na SV okraji obce, kde byla část populace osázena smrky a hořečky zde stále přežívají. Spíše menší výřezy stromů a keřů by bylo vhodné realizovat např. na lokalitách GA v oblasti Kovářské č. 61 – 63.

Tab. 1: Péče o prioritní lokality hořečku nahořklého a h. drsného Sturmova v roce 2023

Tabulka zahrnuje všechny „živé“ lokality. V několika případech se péči dle realizačního plánu uskutečnit nepodařilo viz popis výše. Další drobné změny v plánovaných a skutečně provedených pracích nemají zásadní vliv na péči o lokality. Důležité je snažit se dosáhnout u jednotlivých opatření požadované kvality a zajistit dodržování harmonogramu prací stanoveného v ZP, optimálně vyplývající z každoročního monitoringu.

druh	č.	Lokalita	3.1.1. Seč	3.1.2. Pastva	3.1.3. Výhrab	3.1.4. Asanace	Péči o lokalitu zajišťuje	Poznámka/finance
GA	1	Hrádek u Loun, SZ suťové svahy v údolí Hrádeckého potoka		x			AOPK ČR - RP SCHKO České středohoří	Majitel, (dohoda – vyloučení pastvy v nevhodnou dobu) pastva mimo plochu s přímým výskytem hořečků, jinak bez managementu
GA	2	Zahořany, PR Holý vrch, SSZ svah, bílá stráň					KÚ Ústeckého kraje	bez managementu
GA	3	Zahořany, PR Holý vrch, S svah, bílá stráň					KÚ Ústeckého kraje	bez managementu
GA	4	Nové Strašecí, Libeňská obora, PR Louky v oboře Libeň, na SSV svahu v bývalé třešňovce	x				KÚ Středočeského kraje	rozpočet kraje

druh	č.	Lokalita	3.1.1. Seč	3.1.2. Pastva	3.1.3. Výhrab	3.1.4. Asanace	Péči o lokalitu zajišťuje	Poznámka/finance
GA	5	Saky, loučka v křovinách na SV svazích Vinařické hory nad V hranou zaříznutého údolí	x		x	x	Magistrát města Kladna	rozpočet města
GA	7	Mělnická Vrutice, NPP Polabská černava, v mokřadní slatinné louce	x		x		AOPK ČR - RP SCHKO Kokořínsko - Máchův kraj	MaS
GA	8	Starý Vestec, Břístevní hůra, bývalé ovocné sady na SV až SZ svazích	x			x	KÚ Středočeského kraje	OPŽP
GA	8	Starý Vestec, Břístevní hůra, bývalé ovocné sady na SV až SZ svazích	x		x		AOPK ČR - RP SCHKO Kokořínsko - Máchův kraj	NPO-POPFK externí
GA	10	Bříství, řídce zarostlá pěšinka na xerothermním trávníku na Z svahu návrší Horky	x		x		AOPK ČR - RP SCHKO Kokořínsko - Máchův kraj	PPK B
GA	11	Lovčice u Nového Bydžova, NPR Kněžičky, J svahy nad tratí	x				AOPK ČR - RP SCHKO Kokořínsko - Máchův kraj	PPK A, pásová seč
GA	12	Dlouhopolsko, NPP Dlouhopolsko, vysychavá mokřadní louka u rákosiny na nejjižnějším okraji Dlouhopolského rybníka	x		x		AOPK ČR - RP SCHKO Kokořínsko - Máchův kraj	PPK A
GA	13	Dlouhopolsko, NPP Dlouhopolsko, vysychavá mokřadní louka v přítokové oblasti Dlouhopolského rybníka	x		x		AOPK ČR - RP SCHKO Kokořínsko - Máchův kraj	PPK A

druh	č.	Lokalita	3.1.1. Seč	3.1.2. Pastva	3.1.3. Výhrab	3.1.4. Asanace	Péči o lokalitu zajišťuje	Poznámka/finance
GA	14	Žehuň, bývalý sad v zatáčce silnice u Kozí hůry u Žehuně	x		x		KÚ Středočeského kraje	rozpočet kraje; pásová seč
GA	17	Kněžičky, Žehuňská obora, NPP Kopicácký rybník, slatinná louka nad Kopicáckým rybníkem	x				AOPK ČR - RP SCHKO Kokořínsko - Máchův kraj	PPK A, pastva oborní zvěře
GA	20	Velký Vřešťov, SZ svah, bílá stráň	x				majitel – ZO ČSOP Jaroměř	-
GA	22	Štěnec, PP Kusá hora, JZ stráň za Štěneckým rybníkem	x		x		KÚ Pardubického kraje	rozpočet kraje
GA	26	Horní Němčí, PR Drahy, travnaté části rezervace	x	x			AOPK ČR – RP SCHKO Bílé Karpaty	PPK A
GA	27	Malé Chvojno, SZ svahy zářezu železniční trati	x		x		AOPK ČR – RP SCHKO České Středohoří	PPK A
GA	31	Hejtná u Horažďovic, ochranné pásmo PR Pučanka, na SSV orientované stráni při kraji lesa	x		x		KÚ Plzeňského kraje	rozpočet kraje
GA	33	Velké Hydčice, travnaté meze při S úpatí lesa					AOPK ČR - RP SCHKO Český les	bez managementu
GA	35	Sudslavice, PR Opolenec, louky Horní a Dolní Jitřnice	x		x		KÚ Jihočeského kraje	projekt CZ-SK SOUTH LIFE + krajský rozpočet
GA	36	Sudslavice, PR Opolenec, Vanického louka, navazující louky těsně nad železniční tratí, travnaté okolí železničního přejezdu a lesní cesta k bývalému lomu	x		x		KÚ Jihočeského kraje	projekt CZ-SK SOUTH LIFE + krajský rozpočet
GA	37	Sudslavice, PR Opolenec lesní louka při cestě k vrcholu	x		x		KÚ Jihočeského kraje	projekt CZ-SK SOUTH LIFE + krajský rozpočet

druh	č.	Lokalita	3.1.1. Seč	3.1.2. Pastva	3.1.3. Výhrab	3.1.4. Asanace	Péči o lokalitu zajišťuje	Poznámka/finance
GA	38	Sudslavice, PR Opolenec, rozcestí mezi kótami 677 a 691 m. n. m.	x		x		KÚ Jihočeského kraje	projekt CZ-SK SOUTH LIFE + krajský rozpočet
GA	40	Sudslavice, PR Opolenec, tzv. „Hruštičková louka“	x		x		KÚ Jihočeského kraje	projekt CZ-SK SOUTH LIFE + krajský rozpočet
GA	41	Jaroškov, PP Jaroškov, bývalá pastvina nad S okrajem lomu	x		x		KÚ Jihočeského kraje	projekt CZ-SK SOUTH LIFE + krajský rozpočet
GA	42	Strážnice, tzv. Žerka, J svahy údolí vedoucího do Jandovy rokle	x				KÚ Středočeského kraje	OPŽP
GA	43	Strážnice, prameniště a bezlesí na S svahu vrchu Strážnice	x				KÚ Středočeského kraje	OPŽP
GA	45	Střemy, S orientovaná úvozová cesta na okraji louky	x		x		AOPK ČR - RP SCHKO Kokořínsko - Máchův kraj	PPK A
GA	46	Újezd pod Troskami, ovocný sad na okraji obce	x		x		AOPK ČR - RP Východní Čechy	PPK B
GA	47	Březka u Libuně, tzv. Horka, S svah nad nivou potoka Javorka	x		x		AOPK ČR - RP Liberecko	PPK A
GA	48	Vlčí Pole, stará úvozová cesta na SV okraji obce	x		x		AOPK ČR - RP SCHKO Kokořínsko - Máchův kraj	PPK B
GA	49	Čistá u Litomyšle, J svah nad nivou potoka	x				AOPK ČR - RP Východní Čechy	PPK B
GA	50	Chotěnov, Z svah na J okraji obce	x		x		AOPK ČR - RP Východní Čechy	NPO-POPFK externí
GA	51	Zvole, opuštěný vápencový lom	x		x		KÚ Kraje Vysočina	rozpočet kraje
GA	52	Trhonice, starý vápencový lom u silnice	x		x		AOPK ČR - RP SCHKO Žďárské vrchy	POPFK interní
GA	55	Podvrdy u Tupes, bývalý lom	x	x		x	AOPK ČR - RP Východní Čechy	POPFK interní

druh	č.	Lokalita	3.1.1. Seč	3.1.2. Pastva	3.1.3. Výhrab	3.1.4. Asanace	Péči o lokalitu zajišťuje	Poznámka/finance
GA	56	Bílá Voda u Javorníku, bývalý vápencový lom Kukačka	x				AOPK ČR - RP Olomoucko	POPFK interní
GA	57	Slavkov pod Hostýnem, J svah na JZ okraji PP Stráž	x		x		KÚ Zlínského kraje	
GA	58	Javorník nad Veličkou, polní cesta a přilehlé meze nad pastvinou	x				AOPK ČR - RP SCHKO Bílé Karpaty	PPK A
GA	59	Nová Lhota u Velké nad Veličkou, staré polní cesty a travníky v okolí křižovatky polních cest	x				AOPK ČR - RP SCHKO Bílé Karpaty	PPK A
GA	61	Kovářská, u Vápenky, palouk u bývalé vápenné pece	x				AOPK ČR - RP SCHKO Slavkovský les	PPK B
GA	62	Kovářská, u Vápenky, cesta vedoucí do údolí potoka Černá voda	x		x		AOPK ČR - RP SCHKO Slavkovský les	PPK B
GA	63	Kovářská, výsypka bývalého vápencového lomu	x				AOPK ČR - RP SCHKO Slavkovský les	PPK B
GA	64	Studnice u Nového Města na Moravě, okolí bývalého lomu	x		x		AOPK ČR - RP SCHKO Žďárské vrchy	POPFK interní
GA	65	Kouty nad Desnou, Červenohorské sedlo, horní polovina červené sjezdovky na S svazích Velkého Klínovce	x				AOPK ČR - RP Olomoucko	POPFK interní

druh	č.	Lokalita	3.1.1. Seč	3.1.2. Pastva	3.1.3. Výhrab	3.1.4. Asanace	Péči o lokalitu zajišťuje	Poznámka/finance
GA	66	Kouty nad Desnou, Červenohorské sedlo, horní polovina modré sjezdovky na SSZ svazích Velkého Klínovce	x				AOPK ČR - RP Olomoucko	POPFK interní
GA	68	Holyně, louka na severně orientovaném svahu Dalejského potoka cca 500– 600 m od železniční zastávky Praha- Holyně	x	x	x	x	Magistrát Hlavního města Praha	rozpočet MHMP
GA	69	Trpín, okraj louky a cesta na SSZ svahu Vlachova vrchu	x		x		AOPK ČR - RP Východní Čechy	NPO-POPFK externí
GA	70	Nedomice, hřbet Cecemín, ZSZ svah pod cestou	x		x		AOPK ČR – RP Střední Čechy	management pouze na malé ploše výskytu populace
GA	71	Brumov, louka na severních svazích kopce Vršky u obce Osiky	x	x	x		AOPK ČR - RP Jižní Morava	POPFK interní
GS	1	Hvožd'any, PP Hvožd'anská louka, V část vysychavé louky	x	x	x		AOPK ČR – RP SCHKO Český les	PPK A
GS	2	Pila, PP Hořečková louka na Pile	x	x	x		AOPK ČR - RP SCHKO Slavkovský les	PPK A
GS	4	Rankovice u Teplé, cíp louky mezi dvěma melioračními strouhami	x		x		AOPK ČR - RP SCHKO Slavkovský les	PPK A
GS	5	Černošín, PR Pod Volfštejnem, S část louky pod Vlčí horou	x		x		KÚ Plzeňského kraje	rozpočet kraje
GS	6	Bražec, balvanitá pastvina na S svazích nad rybníky na Bochovském potoce		x			AOPK ČR - RP SCHKO Slavkovský les	PPK A
GS	7	Kocelovice, NPP Kocelovické pastviny	x		x		AOPK ČR - RP Jižní Čechy	PPK A

GS	8	Toužim, okraj pastviny u vrbových porostů na JV břehu Nového dolního rybníka	x			AOPK ČR - RP SCHKO Slavkovský les	pastvu zajišťuje majitel – zemědělské dotace
GS	10	Nová Ves u Hříškova, lem kulturního lesa v severním okraji průseku pod vedením vysokého napětí na jihozápadně orientované stráni				AOPK ČR – RP SCHKO České středohoří	bez zásahu

Tab. 2: Péče o neprioritní lokality hořečku v roce 2023

Tabulka zahrnuje všechny „živé“ lokality druhu.

druh	č.	Lokalita	3.1.1. Seč	3.1.2. Pastva	3.1.3. Výhrab	3.1.4. Asanace	Péči o lokalitu zajišťuje	Financování
GA	19	Radovesnice II, PR Dománovický les, paseka	x		x		AOPK ČR, RP Střední Čechy	NPO-POPFK interní
GA	28	Rok u Sušice, nezpevněná lesní cesta					AOPK ČR - RP SCHKO Český les	-
GA	29	Sušice, okraj louky na SSZ svahu kóty Žižkův vrch	x				Město Sušice	
GA	32	Hejná u Horažďovic, hranice PR Pučanka, v okraji kulturní louky pod elektrickým vedením	x				KÚ Plzeňského kraje	
GA	39	Onšovice, PP Háje, zčásti zalesněný a zčásti holý vršek v polích	x		x		KÚ Jihočeského kraje	projekt CZ-SK SOUTH LIFE
GA	53	Číchov u Brtnice, PP Jalovec, spodní část sjezdovky Na Jalovci	x		x		KÚ Kraje Vysočina	
GA	67	Kouty nad Desnou, Červenohorské sedlo, ve strhu cesty na JV svahu mezi chatou Jesenka a okrajem sjezdovky					AOPK ČR - RP Olomoucko	PPK A, likvidace lupiny

druh	č.	Lokalita	3.1.1. Seč	3.1.2. Pastva	3.1.3. Výhrab	3.1.4. Asanace	Péči o lokalitu zajišťuje	Financování
GA	72	Kouty nad Desnou (okres Šumperk): Červenohorské sedlo, horní část černé sjezdovky na severoseverovýchodních svazích Velkého Klínovce, ca 1090–1110 m n. m.	x				AOPK ČR - RP Olomoucko	PPK A
GA	73	Hartmanice (okres Klatovy): u ochranářského koutku Hamižná, bývalá cesta od kaple do vsi, ca 782 m n. m. (49°9'53,2"N, 13°26'53,5"E)	x		x		Správa NP a CHKO Šumava	PPK A
GA	74	Bříství, stráň na S svahu návrší Horky	?				vlastník/nájemce	nově objevená lokalita
GA	75	Nové Údolí, lem pastviny u pískovny, ca 850 m n. m.	?				vlastník/nájemce	nově objevená lokalita
GS	3	Pila, výsypka bývalého dolu na jižním okraji obce (dnes oplocený areál)					vlastník/nájemce	¹

3.2 Péče o druh

Péče o druh probíhá formou podpory stávajících populací výsevem semen do připravených vhodných podmínek vždy v rámci lokality resp. na lokalitě na Kovářské mezi 2mi lokalitami, které jsou v bezprostřední blízkosti.

3.2.2 Podpora stávajících populací

Opatření bude financováno z NPO, POPFK

Opatření bude provádět ZO ČSOP Silvatica, dále AOPK ČR a vybraní zhotovitelé při provádění managementových prací.

*Na vybraných lokalitách jsou naplánována opatření na podporu stávajících populací, která zahrnují přípravu ploch, sběr a výsev semen zpět na lokalitu. Opatření budou realizována v souladu se Zásadami podpory stávajících populací a rozšiřování lokalit *Gentianella amarella* a *Gentianella obtusifolia* subsp. *sturmiana* v ČR viz příloha č. 9 záchranného programu. Uskuteční se pouze v případě, že bude možné semena obratem vrátit na lokalitu.*

¹ Lokalita uvnitř oploceného areálu, management nelze realizovat.

č.	Název lokality	Druh
2	<i>Pila, PP Hořečková louka na Pile</i>	GS
5	<i>Černošín, PR Pod Volfštejnem, S část louky pod Vlčí horou</i>	GS
5	<i>Saky, loučka v křovinách na SV svazích Vinařické hory nad V hranou zaříznutého údolí</i>	GA
8	<i>Starý Vestec, Břístevní hůra, bývalé ovocné sady na SV až SZ svazích</i>	GA
10	<i>Bříství, řídce zarostlá pěšina na xerothermním trávníku na Z svahu návrší Horky</i>	GA
61	<i>Kovářská, u Vápenky, palouk u bývalé vápenné pece</i>	GA

Opatření na lokalitách GS č. 2 a 5 a GA č. 5 a 61 bylo financováno z prostředků NPO-POPFFK. Zhotovitel ZO ČSOP Silvatica. Na lokalitách č. 8 a 10 podporu populací provádí AOPK ČR. Výsevové plochy jsou označeny a podrobně dokumentovány.

Na lokalitě *Gentianella obtusifolia* subsp. *sturmiana* č. 5 Černošín nebyly v letošním roce žádné kvetoucí rostliny a z tohoto důvodu nebylo možné opatření realizovat. Obdobně na zdrojové lokalitě *Gentianella amarella* na Kovářské bylo v letošním roce málo kvetoucích jedinců, proto byl proveden pouze management a monitoring výsevových ploch založených v loňském roce a nové výsevy provedeny nebyly. Na zbývajících lokalitách bylo opatření realizováno.

Zpráva o realizaci opatření je součástí přílohy č. 2.

V rámci managementu byla za účelem zachování co nejvíce semen na lokalitách před sečí vytřesena zbývajících semena příp. některé rostliny byly ostříhány a následně po provedení managementu vráceny zpět na lokalitu, případně do předem připravených plošek. Tato opatření nejsou dále dokumentována a byla provedena např. na lokalitách GA č. 36 Sudslavice, PR Opolenec, Vanického louka, navazující louky těsně nad železniční tratí, travnaté okolí železničního přejezdu a lesní cesta k bývalému lomu, č. 40 Sudslavice, PR Opolenec, tzv. „Hrušticková louka“, č. 41 Jaroškov, PP Jaroškov, bývalá pastvina nad S okrajem lomu.

3.3 Monitoring

AOPK ČR zajistí celorepublikový monitoring hořečku nahořklého a hořečku drsného Sturmova dle záchranného programu. Zpracovatelem je ZO ČSOP Silvatica, RNDr. Jiří Brabec.

Opatření bylo provedeno v souladu s realizačním plánem. Financováno bylo z NPO-POPFFK.

3.3.1 Extenzivní monitoring populací

Extenzivní monitoring se bude provádět na všech recentních lokalitách obou druhů. Celkem bude v roce 2023 monitorováno 68 lokalit, 59 lokalit hořečku nahořklého a 9 lokalit hořečku drsného Sturmova. Monitoring se provádí na celé ploše lokalit a v celé populaci prostým spočtením jedinců, a to v dobře počitatelné fenologické fázi (v plném květu či těsně po odkvětu).

Extenzivní monitoring byl proveden v rozsahu a kvalitě odpovídající zadání, navíc byly navštíveny některé lokality, kde kvetoucí rostliny nebyly zaznamenány více jak 10 let a jejichž populace jsou dle záchranného programu považovány za zaniklé. Výstupy monitoringu jsou součástí přílohy č. 1 tohoto dokumentu a obsahují i údaje o počtu kvetoucích rostlin v předchozích letech.

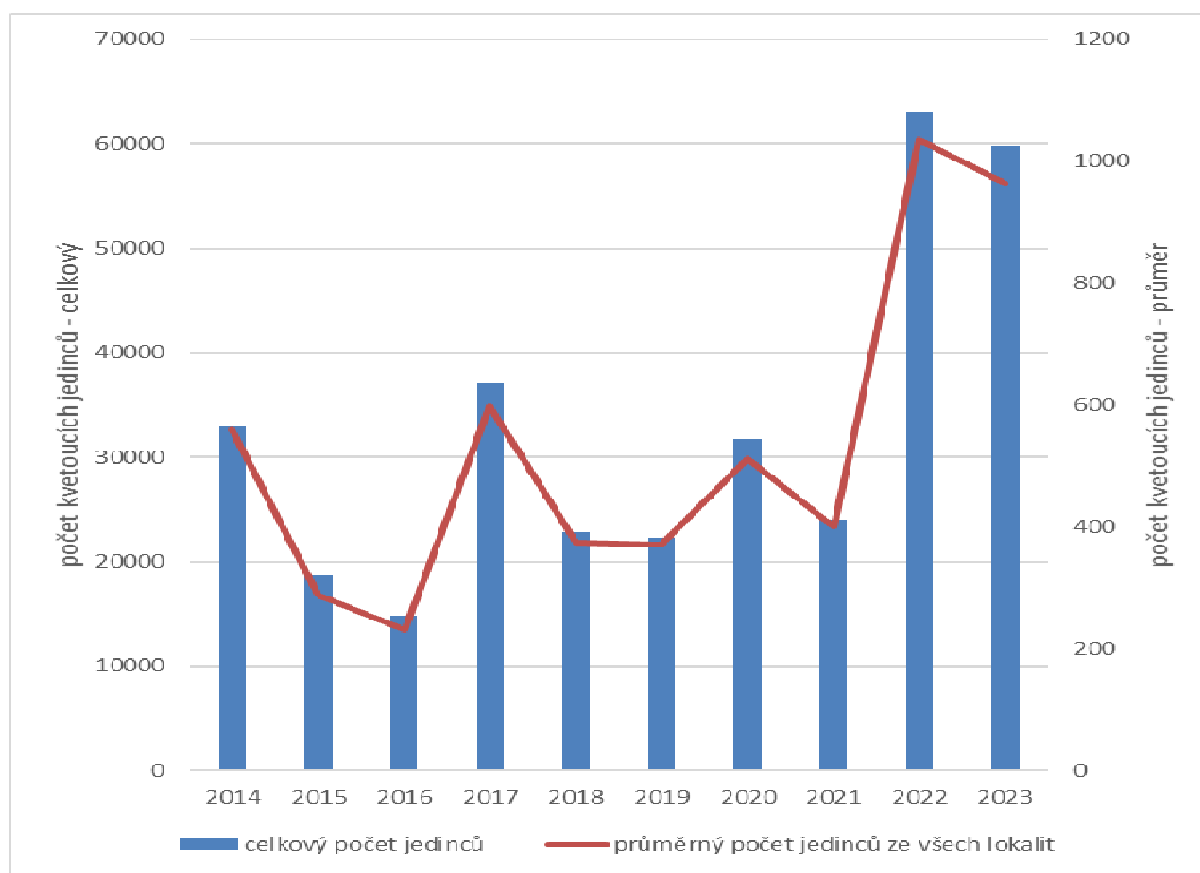
V roce 2023 byly, stejně jako v roce předchozím, objeveny 2 nové lokality hořečku nahořklého (*Gentianella amarella*). Jsou označeny pod č. 74 Bříství, stráň na S svahu návrší Horky a č. 75 Nové Údolí, lem pastviny u pískovny, ca 850 m n. m. Jedná se o malé populace, zaznamenáno bylo 9 resp. 5 kvetoucích jedinců. Lokalita č. 74 se nachází na území Středočeského kraje v těsné blízkosti lokalit č. 8 a 10 a lokalita č. 75 se nachází na území NP Šumava. V rámci záchranného programu tak nyní evidujeme 75 lokalit, z toho 15 lokalit je možné považovat za zaniklé. Je zde zahrnuta i lokalita č. 61 Kovářská, u Vápenky, palouk u bývalé vápenné pece, kde poslední kvetoucí hořečky byly zaznamenány v roce 2011, ale probíhá zde projekt posilování/repatriace populace z nedaleké lokality označené pod č. 62. Opětovně byl potvrzen výskyt hořeček na lokalitě č. 7 Mělnická Vrutice, NPP Polabská černava, v mokřadní slatinné louce. V loňském roce zde bylo po 13ti letech objeveno 5 rostlin, letos to bylo 21 ex.

Jak vyplývá z monitorovací zprávy, rok 2023 byl pro hořeček nahořklý (*Gentianella amarella*) velmi úspěšný, obdobně jako rok předchozí. Na celkem 9 lokalitách kvetlo nejvíce hořečeků za celé období soustavného sledování od roku 2000 popř. od objevení lokality viz Tab. 4. Na všech recentních lokalitách kvetlo v letošním roce 59 786 hořečeků na 52 lokalitách, což je druhá nejvyšší hodnota po loňském historickém maximu 63 119. Nejvíce hořečeků (18 554) bylo zaznamenáno, stejně jako loni na lokalitě č. 17 Kněžičky, Žehuňská obora, NPP Kopicácký rybník, slatinná louka nad Kopicáckým rybníkem. Za poslední dva roky došlo v celorepublikovém měřítku k výraznému nárůstu počtu kvetoucích hořečeků. Zároveň v porovnání s předchozími lety významně klesl počet lokalit, kde nebyly zaznamenány žádné rostliny nebo malý počet rostlin viz Grafy č. 1 a 2.

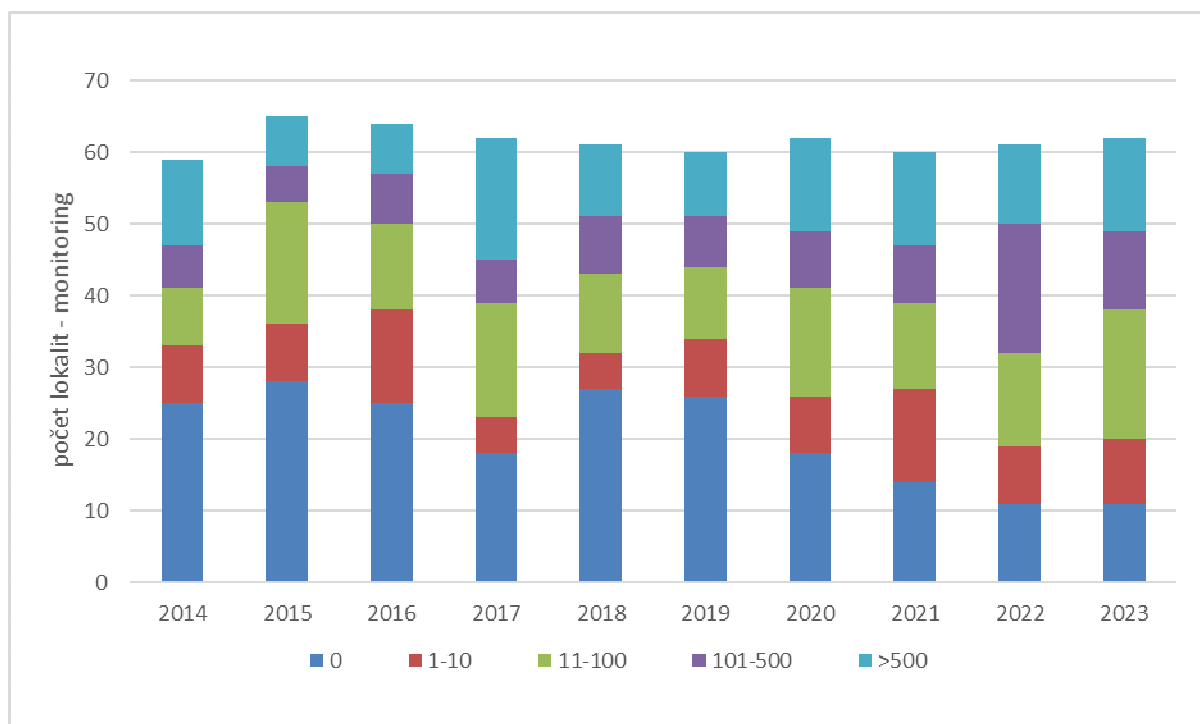
Tab. 3.: Lokality, kde byl v roce 2023 zaznamenán nejvyšší počet kvetoucích hořečeků od doby soustavného sledování popř. od doby objevení lokality

č.	název lokality <i>Gentianella amarella</i>	počet kvetoucích rostlin v roce 2023
33	Velké Hydčice, travnaté meze při S úpatí lesa	1 035
35	Sudslavice, PR Opolenec, louky Horní a Dolní Jitřnice	11 942
37	Sudslavice, PR Opolenec lesní louka při cestě k vrcholu	2 341
38	Sudslavice, PR Opolenec, rozcestí mezi kótami 677 a 691 m. n. m.	451
39	Onšovice, PP Háje, zčásti zalesněný a zčásti holý vršek v polích	406
40	Sudslavice, PR Opolenec, tzv. „Hruštičková louka“	2 697
53	Číchov u Brtnice, PP Jalovec, spodní část sjezdovky Na Jalovci	42
71	Brumov, louka na severních svazích kopce Vršky u obce Osiky	81
72	Kouty nad Desnou (okres Šumperk): Červenohorské sedlo, horní část černé sjezdovky na severoseverovýchodních svazích Velkého Klínovce, ca 1090–1110 m n. m.	580
73	Hartmanice, ochranný koutek Hamižná	24

Graf 1: Počty kvetoucích jedinců *Gentianella amarella* na lokalitách v letech 2014 – 2023

Graf 2: Počet monitorovaných lokalit *Gentianella amarella* na lokalitách v letech 2014 – 2023 a jejich rozdělení dle počtu kvetoucích hořečků v daném roce

U hořečku drsného Sturmová (*Gentianella obtusifolia* subsp. *sturmiana*) máme pouze malý počet sledovaných lokalit a v zásadě jen jednu velkou stabilní populaci, od které se hodnocení odvíjí. Tou je lokalita č. 7 Kocelovice, NPP Kocelovické pastviny, kde v roce 2023 kvetlo 4035 rostlin. Hořeček drsný Sturmův byl dále zaznamenán pouze na dvou lokalitách u obce Pila. Na lokalitě č. 2 Pila, PP Hořečková louka na Pile bylo spočteno 72 kvetoucích rostlin, na lokalitě č. 3 Pila, výsypka bývalého dolu na jižním okraji obce (dnes oplocený areál) kvetly 3 hořečky. Na lokalitě č. 1 Hvožd'any, PP Hvožd'anská louka, V část vysychavé louky nebyly rostliny pozorovány již po dobu 10 let a místní populaci tak můžeme označit za zaniklou.

3.3.2 Záznam managementu a stavu lokalit v současnosti a minulosti (součást doprovodného monitoringu)

Monitoring počtu jedinců na každé extenzivně monitorované lokalitě bude kombinován se záznamem o kvalitě managementu se zaměřením na:

- a) co nejpresnější záznam způsobu obhospodařování lokality v sezóně,*
- b) narušení vegetačního krytu na lokalitě,*
- c) subjektivní zhodnocení nárůstu biomasy a jejího zapojení,*
- d) subjektivní odhad vlivu obhospodařování na populaci.*

Opatření bylo provedeno dle zadání a je součástí přílohy č. 1. Vyplývá z něj mj. hodnocení kvality managementu provedeného v roce 2023 a obsahuje vhodná doporučení pro další sezónu.

3.3.4 Monitoring stavu rostlin (tzv. intenzivní monitoring)

Monitoring stavu rostlin bude prováděn na 25 lokalitách hořečku nahořklého. U populací do 30 exemplářů u všech jedinců, u populací větších u 30 standardizovaně vybraných jedinců. Monitoring spočívá v následujícím záznamu u každé rostliny:

- a) zda je rostlina posečena, ukousnuta či jinak poškozena,*
- b) celková výška rostliny a počet internodií (u posečených či ukousnutých rostlin se zaznamenává celková výška a výška posečení, ukousnutí či poškození),*
- c) celkový počet květů (respektive plodů),*
- d) odhadem procento květů (plodů), která pravděpodobně nepřinesou semena (Jde o vzácně, většinou pak ale masivně zaznamenané vyžírání semeníků.).*

Opatření bylo realizováno v souladu se zadáním a bylo provedeno všude tam, kde byl na lokalitách dostatek kvetoucích rostlin viz Tab. 9.

Primární data byla dodána AOPK ČR. Výsledky intenzivního monitoringu (zejména data o posečení) jsou zpracovány ve formě doporučení do monitorovací zprávy tak, aby v následujícím roce byl management nastaven lépe např., aby nedocházelo k špatně

načasované seči a posečení jedinců atd. Data o životaschopnosti populací nelze vyhodnocovat pro každý rok, jedná se o zjištění dlouhodobějších trendů a budou vyhodnoceny v delším časovém intervalu.

Cílem opatření je získat přehled o životaschopnosti jedinců v populaci a přibližně odhadnout produkci semen. Velké rozdíly v životaschopnosti jednotlivých rostlin panují jak mezi lokalitami, tak mezi jednotlivými sezónami a neexistuje zde jednoduchá přímá úměra.

Tab. 4.: Přehled lokalit, kde byl v roce 2023 proveden intenzivní monitoring

Číslo	Lokalita
1	Hrádek u Loun, SZ suťové svahy v údolí Hrádeckého potoka
5	Saky, loučka v křovinách na SV svazích Vinařické hory nad V hranou zaříznutého údolí
7	Mělnická Vrutice, NPP Polabská černava, v mokřadní slatinné louce
8	Starý Vestec, Břístevní hůra, bývalé ovocné sady na SV až SZ svazích
10	Bříství, řídce zarostlá pěšina na xerothermním trávníku na Z svahu návrší Horky
12	Dlouhopolsko, NPP Dlouhopolsko, vysychavá mokřadní louka u rákosiny na nejjižnějším okraji Dlouhopolského rybníka
13	Dlouhopolsko, NPP Dlouhopolsko, vysychavá mokřadní louka v přítokové oblasti Dlouhopolského rybníka
14	Žehuň, bývalý sad v zatáčce silnice u Kozí hůry u Žehuně
17	Kněžičky, Žehuňská obora, NPP Kopicácký rybník, slatinná louka nad Kopicáckým rybníkem
20	Velký Vřešťov, SZ svah, bílá stráň
22	Štěnec, PP Kusá hora, JZ stráň za Štěneckým rybníkem
31	Hejná u Horažďovic, ochranné pásmo PR Pučánka, na SSV orientované stráni při kraji lesa
35	Sudslavice, PR Opolenec, louky Horní a Dolní Jitřnice
37	Sudslavice, PR Opolenec lesní louka při cestě k vrcholu
40	Sudslavice, PR Opolenec, tzv. „Hruštičková louka“
42	Strážnice, tzv. Žerka, J svahy údolí vedoucího do Jandovy rokle
46	Újezd pod Troskami, ovocný sad na okraji obce
47	Březka u Libuně, tzv. Horka, S svah nad nivou potoka Javorka
55	Podvrdy u Tupes, bývalý lom
62	Kovářská, u Vápenky, cesta vedoucí do údolí potoka Černá voda
63	Kovářská, výsypka bývalého vápencového lomu
65	Kouty nad Desnou, Červenohorské sedlo, horní polovina červené sjezdovky na S svazích Velkého Klínovce

3.5 Výchova a osvěta

3.5.3 Exkurze pro veřejnost a školy na lokality *G. amarella* a *G. obtusifolia* subsp. *sturmiana*

Opatření bude provedeno na regionální úrovni dle možností RP AOPK ČR a dalších subjektů, které se podílí na realizaci záchranného programu.

Dle dostupných údajů opatření nebylo realizováno.

3.5.4 Provoz webových stránek druhu a jeho záchranného programu

V roce 2022 budou průběžně aktualizovány webové stránky v rámci www.zachranneprogramy.cz. Aktuální informace o řešení problematiky ochrany obou druhů, výstupy monitoringu a jiné aktuální informace budou prezentovány také na Facebooku záchranných programů ohrožených druhů: <https://www.facebook.com/zachranneprogramy>.

Vaše příspěvky a aktuality k ochraně hořečků a realizaci záchranného programu prosím zasílejte na helena.neuwirthova@nature.cz.

Opatření nevyžadovalo finanční zajištění.

V roce 2023 byly průběžně aktualizovány webové stránky druhu v rámci www.zachranneprogramy.cz.

3.5.5 Sociální aspekty a vlastnické vazby

Opatření bude realizováno průběžně dle potřeby na regionální úrovni.

Opatření je průběžně realizováno.

3.6. OSTATNÍ OPATŘENÍ

3.6.2 Zajištění územní ochrany lokalit

1) **Zvážit možnosti a harmonogram vyhlášení zvláště chráněných území** na vybraných lokalitách *Gentianella amarella*. V případě lokality č. 31 se jedná o přehlášení ZCHÚ tak, aby populace hořečku byla součástí chráněného území.

č.	název lokality	příslušný OOP
5	Saky, loučka v křovinách na SV svazích Vinařické hory nad V hranou zaříznutého údolí	KÚ Středočeského kraje
48	Vlčí Pole, stará úvozová cesta na SV okraji obce	KÚ Středočeského kraje
55	Podvrdy u Tupes, bývalý lom	KÚ Pardubického kraje
56	Bílá Voda u Javorníku, bývalý vápencový lom Kukačka	KÚ Olomouckého kraje
61, 62, 63	Kovářská, okolí vápenky	KÚ Ústeckého kraje
31	Hejná u Horažďovic, ochranné pásmo PR Pučanka, na SSV orientované stráni při kraji lesa	KÚ Plzeňského kraje
20	Velký Vřešťov, SZ svah, bílá stráň	KÚ Královéhradeckého kraje

V případě lokality č. 20 Velký Vřešťov, SZ svah, bílá stráň místně příslušný KÚ Královéhradeckého kraje před zahájením procesu vyhlášení zvláště chráněného území preferuje provádět několik let podrobný monitoring, který dokladuje stabilitu populace na dané lokalitě. Tato aktivita na lokalitě probíhá.

V letošním roce by měl být zahájen proces vyhlášení zvláště chráněného území na Kovářské (zahrnuje lokality hořečku nahořklého č. 61-63).

Na rok 2023 bylo naplánováno vyhlášení lokalit na Kovářské jako zvláště chráněné území. Dle dostupných informací k tomu zatím nedošlo.

Vyjádření k ostatním lokalitám není k dispozici. Nicméně opatření je plánováno jako střednědobý cíl, tzn. jeho naplnění je uvažováno v horizontu 10ti let od schválení záchranného programu.

2) Na lokalitách, které jsou součástí zvláště chráněných území, zahrnout vhodný management do plánů péče.

Koncem letošního a příštího roku končí platnost řady plánů péče o zvláště chráněná území, na kterých se nachází lokality hořečku nahořklého a hořečku drsného Sturmova. Při přípravě nových plánů péče je potřeba vzít v potaz požadavky druhu na management vyplývající ze záchranného programu, výstupy monitoringu apod.

Konec platnosti plánu péče 31. 12. 2022

- PR Holý vrch – zahrnuje lokality *Gentianella amarella* č. 2 Zahořany, PR Holý vrch, SSZ svah, bílá stráň a č. 3 Zahořany, PR Holý vrch, S svah, bílá stráň

Ve stávajícím plánu péče pro období 2013 – 2022 nejsou specifické potřeby hořečku dostatečně zohledněny. Opatření je v gesci místně příslušného orgánu ochrany přírody - Krajského úřadu Ústeckého kraje.

Nelze vyhodnotit, zda byla managementová opatření vhodným způsobem zapracována. Nový plán péče není k dispozici v ÚSOP.

- PP Hořečková louka na Pile – zahrnuje lokalitu *Gentianella obtusifolia* subsp. *sturmiana* č. 2 Pila, PP Hořečková louka na Pile

Pro období od 1. 1. 2023 do 31. 12. 2032 byl schválen nový plán péče o PP Hořečková louka na Pile. Plán péče vhodně zohledňuje specifika hořečkového managementu. Péče je navíc každoročně konzultována s RNDr. Jiřím Brabcem, autorem záchranného programu a zpracovatelem celorepublikového monitoringu a měla by tudíž odpovídat aktuální situaci na lokalitě. Zřejmě terminologickou záměnou je v dokumentu navrhováno použití rotavátoru, které je zcela nevhodné. Vhodným nástrojem pro odstraňování stařiny a mechorostů je vertikutátor.

konec platnosti plánu péče 31. 12. 2023

- PR Pučanka – zahrnuje v ochranném pásmu ZCHÚ lokality *Gentianella amarella* č. 31 Hejná u Horažďovic, ochranné pásmo PR Pučanka, na SSV orientované stráni při

kraji lesa a č. 32 Hejná u Horažďovic, hranice PR Pučanka, v okraji kulturní louky pod elektrickým vedením

*Vhodný management není ve stávajícím plánu péče dostatečně zpracován, lokalita č. 32 není v plánu péče jako lokalita hořečku uvažována. Opatření je v gesci místně příslušného orgánu ochrany přírody – **Krajského úřadu Plzeňského kraje**.*

V letošním roce byl schválen nový plán péče o PR Pučanka pro období od 1. 1. 2024 do 31. 12. 2033. Plán péče reflektuje managementové nároky hořečku. Zároveň vymezuje plochy pro další expanzi druhu a i tam nastavuje odpovídající péči. Pokud se podaří hořečky rozšířit i níže po svahu do nové plochy, bude potřeba první seč provést do 5. června a druhou na konci října až počátkem listopadu. Plán péče se nezmiňuje o další populaci nacházející se v ochranném pásmu PR označenou v záchranném programu pod č. 32 Hejná u Horažďovic, hranice PR Pučanka, v okraji kulturní louky pod elektrickým vedením. Na této lokalitě kvetoucí rostliny nebyly zaznamenány již 9 let a lze předpokládat, že semenná banka je již silně oslabena či vyčerpána. Přesto by bylo vhodné zvážit možnost obnovy této plochy a následně zahájit obhospodařování v souladu se záchranným programem. Plochu by bylo vhodné udržovat jako místo určené pro potenciální repatriaci druhu.

Zvláště chráněné území je v péči místně příslušného orgánu ochrany přírody – **Krajského úřadu Plzeňského kraje**.

- CHKO Kokořínsko – Máchův kraj – zahrnuje lokalitu *Gentianella amarella* č. 45 Střemy, S orientovaná úvozová cesta na okraji louky
- CHKO Český ráj - zahrnuje lokalitu *Gentianella amarella* č. 47 Březka u Libuně, tzv. Horka, S svah nad nivou potoka Javorka
- CHKO Jeseníky – zahrnuje lokality *Gentianella amarella* č. 65, 66, 67 a 72 Kouty nad Desnou, Červenohorské sedlo

*Rámcově zpracovat hořečkový management do plánů péče o CHKO. Opatření je v gesci místně příslušných **Správ CHKO**.*

Plán péče o CHKO Kokořínsko – Máchův kraj byl schválen 17. 1. 2024 na období 01.01.2024 - 31.12.2033. Lokalita *Gentianella amarella* vč. rámcové nastavení vhodné péče je v dokumentu uvedeno.

Plán péče o CHKO Český ráj a CHKO Jeseníky není zveřejněn v ÚSOP.

Shrnutí:

- Počet známých lokalit u hořečku drsného Sturmova zůstal v roce 2023 nezměněn. Na lokalitě č. 1 Hvožd'any, PP Hvožd'anská louka, V část vysychavé louky nebyly kvetoucí rostliny zaznamenány 10 let a můžeme ji tak označit za zaniklou. „Živých“ lokalit hořečku drsného Sturmova je nyní 8.
- Byly objeveny 2 nové lokality hořečku nahořklého označené pod č. 74 Bříství, stráž na S svahu návrší Horky a č. 75 Nové Údolí, lem pastviny u pískovny, ca 850 m n. m. Celkem 15 lokalit hořečku nahořklého evidovaných v ZP lze považovat za zaniklé popř. pravděpodobně zaniklé, toto číslo zůstává od doby schválení záchranného programu nezměněno.
- Od doby zahájení ZP se podařilo učinit velký posun v ochraně a péči o lokality hořečku nahořklého. Byla obnovena péče na řadě lokalit, jinde zacílena na potřeby hořečků a navázána spolupráce napříč ochranou přírody, vlastníky a nájemci pozemků. Přesto je nezbytné se dále snažit péči optimalizovat a zavést ji na lokality, kde se to dosud nepodařilo. V managementu je celá řada nedostatků, kterým je nutné se v dalších letech vyvarovat. Mezi hlavní problémy patří nevhodné termíny provedených prací, malá intenzita opatření popř. jejich vynechání a nedostatečná plocha zavedených zásahů.
- **V roce 2024 je nadále potřeba se zaměřit na zkvalitnění péče o lokality v souladu s doporučením vyplývajícím ze ZP a monitoringu. Nezbytné je urychleně optimalizovat péči na všech lokalitách hořečku drsného Sturmova, kde většina lokalit a populací není v dobrém stavu s přihlédnutím ke skutečnosti, že celkový počet lokalit je velmi omezený. U hořečku nahořklého je žádoucí zaměřit se přednostně na prioritní lokality.**
- Na všech známých lokalitách hořečku nahořklého bylo v roce 2023 na 51 lokalitách zaznamenáno celkem 59 778 kvetoucích rostlin. Jedná se o druhou nejvyšší zaznamenanou hodnotu, po roce 2022. Celkem 10 lokalit dosáhlo svého maxima. Nejvíce rostlin, stejně jako v roce předchozím, kvetlo na lokalitě č. 17 Kněžičky, Žehuňská obora, NPP Kopicácký rybník, slatinná louka nad Kopicáckým rybníkem. Spočteno zde bylo celkem 18 554 rostlin. Loňský rok byl pro hořeček nahořklý velmi úspěšný.
- Na 3 lokalitách hořečku drsného Sturmova bylo loni zaznamenáno celkem 4 110 rostlin.

Financováno Evropskou unií. Údaje a informace zveřejněné v tomto vyhodnocení realizačního projektu vyjadřují názor či stanovisko pouze Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, nikoliv Evropské unie ani CINEA. Evropská unie ani CINEA nejsou odpovědní za jakékoliv použití informací, které toto vyhodnocení realizačního projektu obsahuje.

Přílohy:

1. Monitoring populací a stavu lokalit hořečku nahořklého (*Gentianella amarella*) a hořečku drsného Sturmova (*Gentianella obtusifolia* subsp. *sturmiana*) za rok 2023, J. Brabec, ZO ČSOP Silvatica.
2. - Zpráva o repatriaci *Gentianella amarella* na lokalitě Kovářská za rok 2023
- Zpráva o podpoře vybraných populací hořečku nahořklého (*Gentianella amarella*) na lokalitách – Brístevská hůra, Horky a Saky za rok 2023

Použité zkratky:

AOPK ČR – Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky

AOPK ČR – RP – Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky – Regionální pracoviště

GA – *Gentianella amarella* (hořeček nahořklý)

GS – *Gentianella obtusifolia* subsp. *sturmiana* (hořeček drsný Sturmův)

CHKO – Chráněná krajinná oblast

KÚ – krajský úřad

MaS – dotační titul zaměřený na „majetek státu“

NPO-POPFK – Národní plán obnovy – program obnovy přirozených funkcí krajiny

NPP – Národní přírodní památka

NPR – Národní přírodní rezervace

LIFE – finanční nástroj EU pro životní prostředí a klima

OOP – orgán ochrany přírody

OPŽP – Operační program životní prostředí

POPFK – Program Podpora obnovy přirozených funkcí krajiny

PP – Přírodní památka

PPK – Program péče o krajinu

PR – Přírodní rezervace

SCHKO – správa chráněné krajinné oblasti

ZCHÚ – zvláště chráněné území

ZO ČSOP – základní organizace českého svazu ochránců přírody

ZP – Záchranný program